

**LIETUVOS BANKO
TEISĖS IR LICENCIJAVIMO DEPARTAMENTO
DIREKTORIUS**

**SPRENDIMAS
DĖL X. X. IR CURVE EUROPE UAB GINČO NAGRINĖJIMO**

2023-04-06 Nr. 429-188
Vilnius

Lietuvos bankas gavo pareiškėjo X. X. (toliau – pareiškėjas) kreipimąsi, kuriuo prašoma išnagrinėti tarp pareiškėjo ir *Curve Europe UAB* (toliau – bendrovė) kilusį ginčą.

N u s t a t y t a:

2022 m. gruodžio 1 d. bendrovei kilo įtarimų, kad pareiškėjas galimai pažeidė bendrovės teikiamų mokėjimo paslaugų sąlygas, t. y. kilo įtarimų, kad pareiškėjas pateikė galimai suklastotą asmens tapatybės dokumentą. Dėl šios priežasties bendrovė pradėjo vidinį tyrimą, 2022 m. gruodžio 2 d. kreipėsi į pareiškėją ir prašė atlikti kliento tapatybės nustatymo ir patikrinimo (KYC) procedūrą.

Pareiškėjui pateikus prašomus dokumentus, bendrovė nustatė, kad pareiškėjo pateiktas asmens tapatybės dokumentas yra galimai suklastotas, todėl 2022 m. gruodžio 12 d. bendrovė priėmė sprendimą nutraukti dalykinius santykius su pareiškėju ir apie tokį sprendimą informavo pareiškėją.

Įvertinęs bendrovės priimtą sprendimą, pareiškėjas su juo nesutiko ir 2022 m. gruodžio 12 d. pateikė pretenziją, kuria prašė nurodyti priimto sprendimo priežastis ir jį persvarstyti. 2023 m. sausio 4 d. bendrovė pareiškėjui pateikė atsakymą, kuriame informavo, kad bendrovė su pareiškėju dalykinius santykius nutraukė dėl to, kad pareiškėjas pateikė neteisingą informaciją. Pareiškėjas su tokiu bendrovės priimtu sprendimu nesutiko, todėl tarp šalių kilo ginčas.

Kreipimesi į Lietuvos banką pareiškėjas prašo pripažinti bendrovės sprendimą dėl dalykinių santykių nutraukimo nepagrįstu. Pareiškėjas nurodo, kad pateikė visus bendrovės prašomus dokumentus, tačiau bendrovė vis tiek nepagrįstai nutraukė dalykinius santykius su pareiškėju. Pareiškėjas nurodė, kad jo pateiktas asmens tapatybės dokumentas yra tinkamas ir nesuklastotas.

Atsiliepime į pareiškėjo kreipimąsi bendrovė nurodo nesutinkanti su pareiškėjo reikalavimu ir prašo jį atmesti. Bendrovės teigimu, vidinis bendrovės dalykinių santykių ir operacijų stebėsenos įrankis *CAFE*¹ sugeneravo įspėjimą, kad pareiškėjas pateikė galimai suklastotą asmens tapatybės dokumentą. Bendrovė nurodė, kad pradėjus vidinį tyrimą nuotolinis tapatybės nustatymo partneris *Onfido* įvertino pareiškėjo pateiktą asmens tapatybės dokumentą ir nustatė, kad pateiktas dokumentas yra galimai suklastotas. Atsižvelgdama į partnerio pateiktas išvadas, bendrovė papildomai kreipėsi į pareiškėją ir prašė pakartotinai atlikti kliento tapatybės nustatymo ir patikrinimo (KYC) procedūras. Bendrovės teigimu, pareiškėjui pateikus papildomą informaciją, nuotolinis tapatybės nustatymo partneris *Onfido* pakartotinai įvertino pareiškėjo pateiktą asmens tapatybės dokumentą ir padarė tą pačią išvadą, kad pareiškėjo asmens tapatybės dokumentas yra suklastotas. Bendrovė pažymėjo, kad būtent atsižvelgdama į šio tyrimo rezultatus ir vadovaudamasi teisės aktu ir tarp šalių sudarytos sutarties nuostatomis priėmė sprendimą su pareiškėju nutraukti dalykinius santykius. Bendrovė teigia, kad priimtas sprendimas yra teisingas ir pagrįstas, todėl prašo atmesti pareiškėjo kreipimesi keliamą reikalavimą kaip nepagrįstą.

¹ *Curve AI Fincrim Explorer (CAFE)*.

K o n s t a t u o j a m a :

Vadovaujantis Lietuvos banko valdybos 2012 m. sausio 26 d. nutarimu Nr. 03-23 patvirtintų Vartotojų ir finansų rinkos dalyvių ginčų neteisminio sprendimo procedūros Lietuvos banke taisyklių 45 punktu, vartojimo ginčai Lietuvos banke nagrinėjami laikantis rungimosi, ginčų nagrinėjimo operatyvumo, koncentracijos, ekonomiškumo ir bendradarbiavimo principų. Vartotojas ir finansų rinkos dalyvis privalo įrodyti tas aplinkybes, kuriomis remiasi kaip savo reikalavimų arba atsikirtimų pagrindu, išskyrus atvejus, kai remiamasi aplinkybėmis, kurių nereikia įrodinėti. Lietuvos bankas ginčo nagrinėjimo proceso metu neatlieka Lietuvos Respublikos Lietuvos banko įstatymo 42¹ straipsnyje reglamentuojamų patikrinimų, skirtų faktinėms aplinkybėms dėl Lietuvos banko prižiūrimo finansų rinkos dalyvio galimai padaryto Lietuvos banko kompetencijai priskirtų teisės aktų reikalavimų pažeidimo nustatyti ir įvertinti. Nagrinėdamas ginčą Lietuvos bankas atlieka pateiktų įrodymų vertinimą, kurio pagrindu priimamas sprendimas.

Remiantis kreipimesi ir kartu su juo pateiktuose dokumentuose dėstomomis aplinkybėmis, darytina išvada, kad ginčas tarp šalių kilo dėl bendrovės sprendimo nutraukti dalykinius santykius su pareiškėju ir uždaryti bendrovėje esančią pareiškėjo paskyrą. Pareiškėjas nesutinka su šiuo bendrovės sprendimu, kurį bendrovė grindžia reikalavimų, nustatytų Lietuvos Respublikos pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencijos įstatyme (toliau – PPTFPĮ), vykdymu, taip pat šalių sudarytos sutarties (ją sudarančių dokumentų) nuostatomis. Pareiškėjas mano, kad toks bendrovės sprendimas yra nepagrįstas.

Siekiant išspręsti tarp pareiškėjo ir bendrovės kilusį ginčą bei pasisakyti dėl pareiškėjo keliamų reikalavimų pagrįstumo, Lietuvos banko vertinimu, būtina nustatyti, ar bendrovė: 1) teisėtai ir pagrįstai priėmė sprendimą nutraukti dalykinius santykius su pareiškėju; 2) teisėtai nutraukė sutartį.

1. Dėl bendrovės veiksmų, priimant sprendimą nutraukti dalykinius santykius su pareiškėju ir uždaryti jo paskyrą bendrovėje, teisėtumo ir pagrįstumo

PPTFPĮ 9 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad finansų įstaigos ir kiti įpareigotieji subjektai privalo imtis priemonių ir nustatyti bei patikrinti kliento ir naudos gavėjo tapatybę minėtoje nuostatoje nurodytais atvejais, tarp jų ir prieš pradėdami dalykinius santykius (1 punktą), kai kyla abejonių dėl anksčiau gautų kliento ir naudos gavėjo tapatybės duomenų teisingumo ar autentiškumo (6 punktą) ir bet kuriuo kitu atveju, kai kyla įtarimų, kad yra, buvo ar bus vykdoma pinigų plovimo ir (ar) teroristų finansavimo veika (7 punktą).

PPTFPĮ 9 straipsnio 16 dalyje nustatyta, kad finansų įstaigos ir kiti įpareigotieji subjektai visais atvejais privalo vykdyti nuolatinę kliento dalykinių santykių stebėseną, įskaitant sandorių, kurie buvo sudaryti tokių santykių metu, tyrimą, siekiant užtikrinti, kad vykdomi sandoriai atitiktų finansų įstaigų ar kitų įpareigotųjų subjektų turimą informaciją apie klientą, jo verslą, rizikos pobūdį ir lėšų šaltinį.

Remiantis PPTFPĮ 9 straipsnio 18 dalimi, finansų įstaigoms ir kitiems įpareigotiesiems subjektams draudžiama vykdyti sandorius per banko sąskaitas, užmegzti ar tęsti dalykinius santykius, vykdyti sandorius, kai jie neturi galimybių įvykdyti šiame straipsnyje nustatytą reikalavimą: jeigu klientas šio įstatymo nustatytais atvejais nepateikia duomenų, patvirtinančių jo tapatybę, jeigu pateikia ne visus duomenis arba jie yra neteisingi, jeigu klientas ar jo atstovas vengia pateikti informaciją, reikalingą jo tapatybei nustatyti, slepia naudos gavėjo tapatybę ar vengia pateikti informaciją, reikalingą naudos gavėjo tapatybei nustatyti, arba pateiktų duomenų tam neužtenka; taip pat jeigu finansų įstaiga ar kitas įpareigotasis subjektas negali užtikrinti šio straipsnio 12–16 dalyse nurodytų reikalavimų vykdymo. Be to, finansų įstaigos ir kiti įpareigotieji subjektai kliento ir naudos gavėjo tapatybės nustatymo priemonės privalo taikyti ne tik naujiems, bet ir esamiems klientams, atsižvelgdami į rizikos lygį, iškilus naujoms aplinkybėms ar atsiradus naujai informacijai, susijusiai su kliento, naudos gavėjo rizikos lygio nustatymu, jų tapatybės informacija, jų veikla ir kitomis reikšmingomis aplinkybėmis (23 dalis).

PPTFPĮ 29 straipsnio 1 dalyje nurodyta, kad finansų įstaigos ir kiti įpareigotieji subjektai privalo nustatyti atitinkamą vidaus politiką ir vidaus kontrolės procedūras, be kitų nurodytų, susijusias su klientų ir naudos gavėjų tapatybės nustatymu ir tikrinimu, rizikos vertinimu, rizikos valdymu, atsižvelgiant į šio straipsnio 2 dalyje nustatytas rizikos rūšis, dalykinių santykių ir (arba) operacijų stebėsenos organizavimu.

Taigi, pirmiau nurodytos PPTFPĮ nuostatos įtvirtina finansų įstaigų pareigą vykdyti nuolatinę savo klientų dalykinių santykių stebėseną, siekiant užtikrinti, kad vykdomi sandoriai

atitiktų finansų įstaigų ar kitų įpareigotųjų subjektų turimą informaciją apie klientą, jo verslą, rizikos pobūdį ir lėšų šaltinį, finansų įstaigoms taip pat draudžiama užmegzti ar tęsti dalykinius santykius, vykdyti sandorius, kai jos neturi galimybių įvykdyti minėtame įstatyme nustatytų reikalavimų.

Atkreiptinas dėmesys, kad PPTFPĮ nuostatos nedetalizuoja būdų, kuriais turėtų būti užtikrinamas pirmiau minėto įstatymo keliamų reikalavimų vykdymas, tačiau finansų įstaigos ir kiti PPTFPĮ nurodyti subjektai įpareigojami imtis visų kryptingų ir proporcingų priemonių patiriamai rizikai, kaip ji apibrėžta PPTFPĮ, mažinti ir valdyti: tokios priemonės gali apimti ribojimų naudotis finansinėmis paslaugomis taikymą, papildomos informacijos ir (arba) dokumentų iš klientų reikalavimą, kliento ir (arba) kliento naudai inicijuojamų mokėjimo operacijų stabdymą ir pan., o kraštutiniu atveju, jeigu kitomis priemonėmis nėra galimybės suvaldyti keliamos rizikos, – dalykinių santykių su klientu nutraukimą.

Visų pirma svarbu pažymėti tai, kad *Curve Europe UAB* bendrųjų paslaugų teikimo sąlygų (toliau – Sąlygos) skyriuje „Sąskaitos uždarymas ir sustabdymas“ yra numatyta, kad bendrovė gali užblokuoti sąskaitą bendrovėje, jeigu bendrovė turi pagrįstų abejonių dėl sąskaitos saugumo arba įtaria sukčiavimą, pinigų plovimą ar kai to reikalauja teisės aktai. Sąlygose taip pat numatyta, kad bendrovė gali nedelsdama sustabdyti arba uždaryti sąskaitą, jeigu paskyros naudojimas pažeidžia Sąlygas; klientas nepateikia bendrovei informacijos, kurios bendrovė prašė, arba kliento pateikta informacija yra klaidinga arba klaidinanti².

Iš Lietuvos bankui pateiktų duomenų matyti, kad bendrovės vidinis dalykinių santykių ir operacijų stebėsenos įrankis CAFE, veikiantis dirbtinio intelekto pagrindu, sugeneravo įspėjimą, kad pareiškėjas yra pateikęs galimai suklastotą asmens tapatybės dokumentą. Atlikusi tyrimą bendrovė nustatė, kad pareiškėjo pateiktas asmens dokumentas yra galimai suklastotas, todėl kreipėsi į pareiškėją ir informavo, kad buvo priimtas sprendimas nedelsiant nutraukti dalykinius santykius su pareiškėju. Pranešimu pareiškėjas taip pat buvo informuotas, kad jo paskyra bus uždaryta ir jis negalės naudotis bendrovės teikiamomis paslaugomis.

Pareiškėjas teigia, kad bendrovė nepagrįstai priėmė sprendimą nutraukti dalykinius santykius, netinkamai įvertino pareiškėjo pateiktus duomenis, nes pareiškėjas pateikė tinkamą ir galiojantį asmens tapatybės dokumentą.

Bendrovė nurodė, kad tyrimo metu kreipėsi į nuotolinio tapatybės nustatymo partnerį Onfido, šis išnagrinėjo pareiškėjo pateiktą asmens tapatybės dokumentą ir pateikė vertinimą, kad pareiškėjo pateiktas dokumentas yra galimai suklastotas. Bendrovė pateikė 2022 m. gruodžio 2 d. *Onfido* išvadą, kurioje nurodyta, kad: „1) pareiškėjo pateikto asmens dokumento nuotrauka nėra pagaminta spausdinimo būdu; 2) personalizavimo šriftai taip pat neatitinka spausdinimo technikos; 3) asmens tapatybės dokumento apsaugos priemonės atrodo dirbtinai.“ Atsižvelgdama į tai, bendrovė, vadovaudamasi Sąlygomis, kreipėsi į pareiškėją ir prašė pakartotinai atlikti kliento tapatybės nustatymo ir patikrinimo (KYC) procedūras. Taip pat pareiškėjui nurodė, kad jo atsiskaitomoji paskyra yra laikinai sustabdoma, kol bus išnagrinėtos visos aplinkybės. Pareiškėjui pateikus savo asmens tapatybės dokumentą, bendrovė 2022 m. gruodžio 8 d. pakartotinai kreipėsi į *Onfido*, šis dar kartą įvertino pareiškėjo asmens tapatybės dokumentą ir padarė išvadą, kad pareiškėjo asmens dokumentas yra galimai suklastotas. Bendrovė pateikė 2022 m. gruodžio 8 d. *Onfido* išvadą, kurioje nustatytos tokios pačios aplinkybės kaip ir 2022 m. gruodžio 2 d. išvadoje.

Vertinant bendrovės Lietuvos bankui pateiktus paaiškinimus, darytina išvada, kad bendrovė sprendimą nutraukti dalykinius santykius su pareiškėju ir uždaryti jo paskyrą bendrovėje priėmė, siekdama tinkamai vykdyti PPTFPĮ nustatytas prievoles.

Bendrovei atlikus detalų tyrimą ir nustačius, kad pareiškėjo asmens tapatybės dokumentas yra galimai suklastotas, buvo priimtas sprendimas nebetęsti dalykinių santykių su pareiškėju, nes pareiškėjas nesilaikė Sąlygose nustatytų reikalavimų ir pateikė bendrovei neteisingą esminę informaciją, t. y. galimai suklastotą asmens tapatybės dokumentą, todėl kelia pinigų plovimo ir teroristų finansavimo grėsmę. Atsižvelgdama į vidines rizikos vertinimo nuostatas, bendrovė nustatė, kad leidimas pareiškėjui naudotis bendrovėje atidaryta paskyra ir naudotis teikiamomis paslaugomis kelia bendrovei taikomų teisės aktų reikalavimų pažeidimo

² Sąlygų tekstas anglų kalba: „We'll block your account if we have reasonable concerns about your account's security or suspect fraud, money laundering or where law or regulation requires us to. Suspension and closure. We may immediately suspend or close your account for a number of reasons including where: You use Curve in a way that these Terms don't allow; You don't provide us with information we've asked for or information you've provided is false or misleading.“

riziką.

Kaip minėta pirmiau, PPTFPĮ nėra įtvirtinta konkrečių būdų ir priemonių, padedančių tinkamai vykdyti pirmiau minėtame įstatyme keliamus reikalavimus. Kadangi PPTFPĮ nustatyti reikalavimai yra taikomi finansų įstaigoms ir kitiems PPTFPĮ nurodytiems subjektams, būtent jiems tenka pareiga ir atsakomybė pasirinkti ir įgyvendinti visas tinkamas ir proporcingas priemones patiriamai rizikai, kaip ji apibrėžta PPTFPĮ, mažinti ir valdyti. Taigi, atitinkamai ir bendrovei nagrinėjamu atveju teko atsakomybė ir pareiga dalykiniuose santykiuose su pareiškėju, laikantis PPTFPĮ nustatytų reikalavimų, tinkamai įvertinti ir valdyti rizikas, vėliau parenkant ir pritaikant tam tinkamas bei proporcingas priemones.

Svarbu pažymėti, kad nagrinėjant ginčą nebuvo nustatyta duomenų, kurie leistų teigti, kad bendrovė, atlikdama asmens tapatybės dokumento patikrą – tiek inicijuodama tokią procedūrą, tiek rinkdama ir vertindama tam, bendrovės manymu, reikalingus duomenis, tiek pareiškėjo atžvilgiu pritaikydama tam tikras rizikos valdymo priemones, būtų veikusi netinkamai, nepagrįstai (neturėdama tam teisėto pagrindo) ar pažeisdama PPTFPĮ nuostatas. Priešingai, nustatyti duomenys patvirtina aplinkybę, kad bendrovės veiksmai pareiškėjo atžvilgiu buvo teisėti, taigi, atitiko teisės aktų ir šalių susitarimą sudarančių Sąlygų nuostatas, ir pagrįsti – bendrovė įvertino su pareiškėju susijusias rizikas ir, remdamasi turimais duomenimis, šiuo konkrečiu atveju parinko tinkamiausią priemonę kilusioms rizikoms suvaldyti, t. y. dalykinių santykių nutraukimą.

2. Dėl sutarties nutraukimo teisėtumo

Vertinant, ar priimtas sprendimas nutraukti pareiškėjo ir bendrovės sudarytą sutartį ir uždaryti pareiškėjo paskyrą bendrovėje yra teisėtas, pažymėtina, kad Lietuvos Respublikos mokėjimų įstatymas, reglamentuojantis mokėjimo paslaugų teikėjų veiklą ir mokėjimo paslaugų teikimą, neįtvirtina konkrečių bendrosios sutarties nutraukimo pagrindų (priežasčių), kuriais remdamiesi mokėjimo paslaugų teikėjai, tarp jų ir bendrovė, savo iniciatyva galėtų nutraukti su klientais sudarytas bendrąsias sutartis (išskyrus atvejus, kai mokėjimo paslaugų teikėjas ir vartotojas (fizinis asmuo) sudaro sutartis dėl pagrindinės mokėjimo sąskaitos paslaugos, kaip ji apibrėžta Mokėjimų įstatyme), taip pat nenustato mokėjimo paslaugų teikėjams imperatyvios pareigos nurodyti klientams, su kuriais mokėjimo paslaugų teikėjas nusprendžia nutraukti bendrąją sutartį, tokių savo sprendimų priežastis ir (arba) motyvus.

Remiantis Mokėjimų įstatymo 15 straipsnio 7 dalimi, jeigu bendrojoje sutartyje yra numatyta, mokėjimo paslaugų teikėjas gali nutraukti neapibrėžtam terminui sudarytą bendrąją sutartį, pateikdamas mokėjimo paslaugų vartotojui pranešimą apie nutraukimą raštu popieriuje arba naudodamas kitą patvariąją laikmeną ne vėliau kaip prieš 60 dienų iki bendrosios sutarties nutraukimo dienos.

Aiškindamas pirmiau minėtą Mokėjimų įstatymo 15 straipsnio 7 dalies nuostatą, Lietuvos Aukščiausiasis Teismas 2021 m. gruodžio 13 d. nutartyje, priimtoje civilinėje byloje Nr. e3K-3-303-823/2021, taip pat yra konstatavęs, kad Mokėjimų įstatymo 15 straipsnio 7 dalis, įtvirtindama galimybę mokėjimo paslaugų teikėjui ir mokėjimo paslaugų vartotojui susitarti dėl mokėjimo paslaugų teikėjo teisės vienašališkai nutraukti neterminuotą bendrąją sutartį, neriboja šios bendrosios sutarties šalių teisės konkrečiomis sąlygomis, išskyrus terminą, per kurį turi būti pateikiamas pranešimas apie sutarties nutraukimą, ir formą, kuria toks pranešimas turi būti pateikiamas.

Kasacinis teismas pirmiau minėtoje nutartyje, be kita ko, nurodė, kad toks teisinis reglamentavimas, viena vertus, reiškia, kad mokėjimo paslaugų teikėjas, esant dėl to šalių susitarimui, gali vienašališkai nutraukti bendrąją sutartį ir nesant mokėjimo paslaugų vartotojo kaltės, taip pat kitais, nei Lietuvos Respublikos civilinio kodekso 6.927 straipsnio 2 dalyje įtvirtinti, pagrindais.

Kita vertus, kasacinis teismas kartu pažymėjo, kad Mokėjimų įstatymo 15 straipsnio 7 dalyje įtvirtintas teisinis reglamentavimas nesudaro pagrindo teigti, kad mokėjimo paslaugų teikėjo teisė vienašališkai nutraukti bendrąją sutartį, sutartyje neaptarus konkrečių vienašalio jos nutraukimo mokėjimo paslaugų teikėjo iniciatyva atvejų, turėtų būti laikoma absoliučia. Tokia mokėjimo paslaugų teikėjo teisė visų pirma yra ribojama Civilinio kodekso 6.721 straipsnio 2 dalyje įtvirtintos taisyklės, pagal kurią paslaugų teikėjas turi teisę vienašališkai nutraukti atlygintinų paslaugų teikimo sutartį tik dėl svarbių priežasčių.

Vadinasi, teisė vienašališkai nutraukti neapibrėžtam terminui sudarytą bendrąją sutartį, kaip viena iš mokėjimo paslaugų teikėjo ir mokėjimo paslaugų vartotojo teisių, laikoma tinkamai

įgyvendinta, jei tinkamai laikomasi išankstinio informavimo apie ketinimą nutraukti sutartį reikalavimo terminų ir formos, taip pat, vadovaujantis kasacinio teismo praktika, nustačius, kad vienašališko sutarties nutraukimo sąlygos yra šalių iš anksto aptartos sutartyje ir faktinė padėtis, aplinkybės atitinka tokias sutartyje įvardytas sąlygas, o nesant konkrečių sutartyje šalių aptartų vienašališko sutarties nutraukimo pagrindų – įvertinus, kad priežastys, dėl kurių mokėjimo paslaugų teikėjas nutraukia bendrąją sutartį, yra svarbios, pagrįstos teisėtais mokėjimo paslaugų teikėjo interesais.

2.1. Dėl bendrovės pritaikytų sutarties nutraukimo pagrindų

Bendrovė atsiliepime nurodo, kad sprendimas nutraukti dalykinius santykius su pareiškėju, nutraukti tarp šalių sudarytą sutartį ir uždaryti paskyrą, kuria pareiškėjui teikiamos mokėjimo paslaugos, buvo priimtas remiantis Sąlygomis ir įstatymuose numatytais pagrindais (t. y. vadovaujantis Mokėjimų įstatymo ir PPTFPĮ nuostatomis).

Vadovaujantis Civilinio kodekso 6.217 straipsnio 5 dalimi, vienašališkai sutartis gali būti nutraukta joje nurodytais atvejais.

Atsižvelgus ir į pirmiau aptartus kasacinio teismo išaiškinimus, kad pirmiau minėtos Civilinio kodekso 6.199 straipsnio ir 6.217 straipsnio 5 dalies nuostatos suteikia galimybę sutarties šaliai naudoti vienašalį sutarties nutraukimą ne tik kaip kraštutinę savignyos priemonę: Civilinio kodekso 6.217 straipsnio 5 dalis įtvirtina savarankišką vienašališko sutarties nutraukimo pagrindą – sutartyje nustatytus atvejus, kurie nebūtinai siejami su vienos iš sutarties šalių kalte ar sutarties neįvykdymu (netinkamu vykdymu)³. Savo praktikoje kasacinis teismas taip pat yra pasisakęs, kad sutartis aptariamu teisiniu pagrindu gali būti vienašališkai nutraukta, kai tokios vienašališko sutarties nutraukimo sąlygos yra šalių iš anksto aptartos sutartyje ir faktinė padėtis, aplinkybės atitinka tokias sutartyje įvardytas sąlygas⁴.

Be jau minėtų Mokėjimų įstatyme ir Civiliniame kodekse nurodytų sutarties (dalykinių santykių) nutraukimo priežasčių, bendrovės sprendimas nutraukti su pareiškėju sudarytą sutartį buvo priimtas remiantis Sąlygų skyriumi „Sąskaitos uždarymas ir sustabdymas“, kuriame yra numatyta, kad bendrovė gali užblokuoti sąskaitą bendrovėje, jeigu turi pagrįstų abejonių dėl sąskaitos saugumo arba įtaria sukčiavimą, pinigų plovimą, arba kai to reikalauja teisės aktai. Sąlygose taip pat numatyta, kad bendrovė gali nedelsdama sustabdyti paskyros naudojimą arba uždaryti sąskaitą, jeigu paskyros naudojimas pažeidžia Sąlygas, klientas nepateikia bendrovei informacijos, kurios bendrovė prašė, arba kliento pateikta informacija yra klaidinga arba klaidinanti.

Vadinasi, Sąlygos numato galimybę (teisę) bendrovei vienašališkai nutraukti su pareiškėju dalykinius santykius ir uždaryti paskyrą pirmiau minėtose nuostatose nurodytais pagrindais. Minėtos bendrovės teisės vienašališkai nutraukti sutartį (kaip ir analogiškos pareiškėjo teisės) įgyvendinimo nei Mokėjimų įstatymas, nei Sąlygos nesieja išimtinai tik su teisės aktų reikalavimų ar iš sutarties kylančių įsipareigojimų neįvykdymu (netinkamu įvykdymu).

Dėl šios priežasties svarbu įvertinti, ar faktinės bendrovės sutarties nutraukimo ir paskyros uždarymo aplinkybės atitinka šioje sutartyje šalių iš anksto aptartas vienašališko sutarties nutraukimo sąlygas, taigi, ar bendrovės sprendimą nutraukti sutartį ir uždaryti paskyrą pagrindžiantys teisiniai motyvai atitinka šios sutarties nutraukimo metu egzistavusias aplinkybes ir faktinę padėtį.

Lietuvos banko vertinimu, nustatytos aplinkybės leidžia pagrįstai teigti, kad priežastys, dėl kurių bendrovė priėmė pareiškėjo ginčijamą sprendimą, atitinka pirmiau aptartose šalių susitarimo sąlygose nurodytus vienašališko nutraukimo pagrindus, be to, vertintinos ir kaip svarbios, pagrįstos bendrovės teisėtais interesais ir yra susijusios su teisės aktuose bendrovei nustatytų pareigų, susijusių su pinigų plovimo ir teroristų finansavimo prevencija, vykdymu. Kaip konstatuota pirmiau, bendrovė sprendimą nutraukti dalykinius santykius su pareiškėju ir uždaryti jo paskyrą priėmė, siekdama užtikrinti tinkamą PPTFPĮ nustatytų prievolių vykdymą.

2.2. Dėl įspėjimo apie sutarties nutraukimą ir paskyros uždarymą termino

Svarbu pažymėti, kad, nustatytais duomenimis, bendrovė dar 2022 m. gruodžio 2 d. prašė pareiškėjo iš naujo atlikti kliento tapatybės nustatymo ir patikrinimo (KYC) procedūrą, tačiau, pareiškėjui pakartotinai pateikus galimai suklastotą asmens tapatybės dokumentą, bendrovė

³ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2014 m. birželio 20 d. nutartis civilinėje byloje Nr. 3K-3-348/2014.

⁴ Lietuvos Aukščiausiojo Teismo 2020 m. birželio 11 d. nutartis civilinėje byloje Nr. e3K-3-146-687/2020.

2022 m. gruodžio 12 d. nedelsdama (t. y. nepranešdama prieš 60 kalendorinių dienų iki faktinio sprendimo nutraukti dalykinius santykius) nutraukė su pareiškėju dalykinius santykius ir uždarė paskyrą.

PPTFPĮ nenustato konkretaus termino, per kurį finansų įstaiga, nustačiusi šio įstatymo 9 straipsnio 18 dalyje įtvirtintas aplinkybes, kliudančias užtikrinti šiame straipsnyje nustatytų reikalavimų vykdymą, turi nutraukti sutartinius santykius. PPTFPĮ nustato finansų įstaigoms pareigą imtis kryptingų ir proporcingų priemonių rizikoms valdyti ir mažinti. Tokių priemonių pobūdis ir (arba) jų taikymo sąlygos, įskaitant terminus, turėtų tiesiogiai priklausyti nuo konkrečiu atveju kilusių (galinčių kilti) rizikų pobūdžio, laipsnio, masto, jų sukeliama (sukeltinų) pasekmių, finansų įstaigos gebėjimo jas valdyti turimomis kitomis priemonėmis ir būtinumo juos eliminuoti.

Vertinant, ar bendrovė pagrįstai pareiškėjo atžvilgiu nedelsdama pritaikė rizikų valdymo priemonę (sutartinių santykių nutraukimą), neįspėdama jo anksčiau, primintina, kad Mokėjimų įstatymo 15 straipsnio 7 dalis ir PPTFPĮ 9 straipsnio 18 dalis nustato skirtingus bendrosios sutarties nutraukimo pagrindus, todėl vien aplinkybė, kad PPTFPĮ nenustato finansų įstaigai pareigos iš anksto įspėti apie bendrosios sutarties nutraukimą ir (arba) tokiam įspėjimui taikytino termino, savaime nereiškia, kad finansų įstaiga tokiais atvejais turi vadovautis Mokėjimų įstatymo 15 straipsnio 7 dalyje nustatytomis įspėjimo apie bendrosios sutarties nutraukimą sąlygomis. Svarbu pažymėti, kad tam tikrais atvejais PPTFPĮ riboja finansų įstaigų galimybę ir (arba) net draudžia įspėti klientus apie ketinamas taikyti ir (arba) taikomas rizikų valdymo priemones, ypač jei yra objektyvių priežasčių manyti, kad tokios informacijos atskleidimas galėtų daryti neigiamą poveikį riziką keliančioms aplinkybės nustatyti ir (ar) ištirti ir (arba) įstatyme nustatytiems reikalavimams užtikrinti.

Svarbu pažymėti ir tai, kad, kaip minėta pirmiau, Sąlygų skyriuje „Sąskaitos uždarymas ir sustabdymas“ yra numatyta, kad „bendrovė gali nedelsiant sustabdyti arba uždaryti sąskaitą, jeigu: paskyros naudojimas pažeidžia Sąlygas; klientas nepateikia bendrovei informacijos, kurios bendrovė prašė arba kliento pateikta informacija yra klaidinga arba klaidinanti.“

Lietuvos banko Finansų rinkos priežiūros tarnybos direktoriaus 2021 m. vasario 15 d. sprendimu Nr. V 2021/(34.3.E-3400)-419-30 patvirtintų Mokėjimo paslaugų teikimo gairių 7.3.6 papunktyje yra numatyta, kad „nesilaikyti Įstatyme ir bendrojoje sutartyje nustatytos bendrosios sutarties nutraukimo mokėjimo paslaugų teikėjo iniciatyva tvarkos ir sąlygų, įskaitant įspėjimo apie bendrosios sutarties nutraukimą terminus, galima tik tuo atveju, jeigu tokią teisę ar pareigą nustato kiti teisės aktai (pvz., PPTFPĮ).“

Iš bylos duomenų matyti, kad sprendimą nutraukti sutartį bendrovė priėmė tik po to, kai pareiškėjas atliko pakartotinę kliento tapatybės nustatymo ir patikrinimo (KYC) procedūrą ir po jos pakartotinai pateikė galimai suklastotą asmens tapatybės dokumentą. Duomenų, kurie leistų teigti, kad bendrovė galėjo nutraukti sutartį ir uždaryti paskyrą dėl kitų, negu ji nurodė, priežasčių, byloje nėra. Kaip konstatuota pirmiau, bendrovės pateikti paaiškinimai ir įrodymai leidžia daryti išvadą, kad bendrovė vienašališkai nutraukė sutartį ir uždarė paskyrą dėl svarbių ir objektyviai pagrindžiamų priežasčių, laikydamosi šalių sutartyje iš anksto sutartų sąlygų, įskaitant terminą.

Atsižvelgiant į tai, kad šalių sudaryta sutartis buvo nutraukta ir paskyra uždaryta vykdant PPTFPĮ 9 straipsnio 18 dalyje nustatytą pareigą, PPTFPĮ nenustato konkretaus termino, per kurį sutartiniai santykiai turi būti pirmiau nurodytu pagrindu nutraukti, šalys Sąlygose buvo iš anksto susitarusios dėl bendrovės teisės nutraukti sutartį ir uždaryti paskyrą nuo pranešimo apie jo įteikimą momento, bendrovės pateikti įrodymai pagrindžia tai, kad pareiškėjo veiksmai ir sutarties su juo tęsimas kėlė realią pinigų plovimo riziką, Lietuvos banko nuomone, nagrinėjamu atveju objektyvaus ir pakankamo pagrindo teigti, kad, nutraukdama sutartį, bendrovė privalėjo įspėti pareiškėją prieš 60 dienų, kaip tai numatyta Mokėjimų įstatymo 15 straipsnio 7 dalyje, nėra. Atitinkamai nėra ir pagrindo teigti, kad, bendrovei netaikius pirmiau nurodyto įspėjimo termino, sutarties nutraukimas pripažintinas neteisėtu ir negaliojančiu.

Taigi, įvertinus, kad bendrovės sprendimas nutraukti dalykinius santykius su pareiškėju ir nutraukti su juo sudarytą sutartį bei uždaryti pareiškėjo paskyrą bendrovėje yra teisėtas ir pagrįstas, pareiškėjo bendrovei keliamas reikalavimas pripažinti bendrovės sprendimą nutraukti dalykinius santykius su pareiškėju neteisėtu ir nepagrįstu ir įpareigoti bendrovę tęsti dalykinius (sutartinius) santykius su pareiškėju atmestinas kaip nepagrįstas.

Remdamasi tuo, kas išdėstyta, ir vadovaudamasi Lietuvos Respublikos vartotojų teisių apsaugos įstatymo 27 straipsnio 1 dalies 3 punktu, Lietuvos banko valdybos 2012 m. sausio 26 d. nutarimo Nr. 03-23 „Dėl Vartotojų ir finansų rinkos dalyvių ginčų neteisminio sprendimo procedūros Lietuvos banke taisyklių patvirtinimo“ 2 punktu ir šiuo nutarimu patvirtintų Vartotojų ir finansų rinkos dalyvių ginčų neteisminio sprendimo procedūros Lietuvos banke taisyklių 59.3 papunkčiu, n u s p r e n d ž i u:

Atmesti pareiškėjo X. X. reikalavimą.

Lietuvos banko sprendimas dėl ginčo esmės yra rekomendacinio pobūdžio ir teismui neskundžiamas. Vartotojui ir finansų rinkos dalyviui išlieka teisė dėl tapataus ginčo dalyko kreiptis į teismą arba kitą ginčų nagrinėjimo instituciją įstatymų nustatyta tvarka. Kreipimasis į teismą po Lietuvos banko sprendimo dėl ginčo esmės priėmimo nelaikomas šio sprendimo apskundimu. Ginčo šalys turi pareigą pranešti Lietuvos bankui, jeigu viena iš ginčo šalių pareiškia ieškinį bendrosios kompetencijos teismui prašydama nagrinėti tapatų ginčą iš esmės.

Teisės taikymo skyriaus vadovė,
pavaduojanti departamento direktorių

Eglė Lukošienė